

Ռաֆֆի

Խաչագողի հիշատակարանը

1 - Դ

ԿԵՂԾ ՀԱՋԻՆ

Քավոր Պետրոսը մոտ հիսուն տարեկան մարդ էր, բավական համակրական դեմքով: Խորշոմը նրա լայն ճակատի վրա խորին ծալքերով իջել էր մինչև թավամազ հոնքերը, որ կիսով չափ ծածկում էին նրա սև և կրակոտ աչքերը: Թխագույն, արևելյան երեսը իր խոշոր, բայց կանոնավոր գծագրությամբ, միշտ պատկառանք էր ազդում նայողի վրա: Գլխի երկայն մազերը ալեխառն խտությամբ թափվում էին մինչև նրա ուսերը, այդ տալիս էր նրա դեմքին ավելի մի խստակյաց դերվիշի կերպարանք, որ իր սրտի խաղաղությունը գտնում է միայն մշտական աղոթքի և ճգնությունների մեջ: Սպիտակ մորուքը խիստ փառավոր էր, հովանավորում էր նրա ամբողջ կուրծքը: Միջակ հասակ ուներ, բայց սաստիկ ամուր կազմ վածքով: Նրա շարժմունքը արտահայտում էր երիտասարդական առույգություն, թեև ինքը աշխատում էր միշտ թույլ և տկար ձևանալ: Ձայնը զորավոր էր և ազդու, բայց նա դիտմամբ միշտ խեղդում էր իր ձայնը:

Մենք երկուսս էլ գնում էինք ոտքով, մեր ճանապարհի ծանրությունները տանում էին երկու ուժեղ ավանակներ որոնցից մեկը ինձ էր պատկանում, իսկ մյուսը՝ նրան: Քավոր Պետրոսը գլուխը խոնարհեցրած, դանդաղ քայլերով գնում էր ինձանից առաջ: նա բոլորովին լուռ էր, երևում էր, որ դառն մտածություններ տանջում էին նրան: Շատ անգամ այդ ողորմելին ոտքը դուրս էր դրել

հայրենական երկրից, իսկ այժմ ուղիղ տասներորդ անգամն էր, որ իր ծերության հասակում կրկին ձեռքն էր առել պանդխտության գավազանը:

Ես նույնպես տխուր էի, ծնողներից, սիրելի բարեկամներից անջատվելը ինձ մեծ ցավ էր ազդում: Արդյոք մյուս անգամ կտեսնեի՞ նրանց, և ե՞րբ... Ուրախ էր միայն իմ մոխրագույն ավանակը, ճանապարհի եզերքից խոտեր արածելով, նա առաջ էր վազում, առանց սպասելու, որ ես նրան քշեի: Մեր ճանապարհորդական զենքերը կազմված էին մի Մի հատ հաստ ցուպից, որ բռնած ունեինք ձեռքներիս: Ավազակներից երկյուղ անգամ կրել ավելորդ էր, որովհետև, բացի ավանակներից, նրանք չէին գտնի մեզ մոտ մի բան, որ փոքրիշատե արժեք ունենար: Իսկ այդպիսի ստոր անասունները նրանք չեն տանում:

Ամբողջ օրը եղանակը պարզ էր, բայց երեկոյան սկսեց անձրևել, և ճանապարհի վրա գոյացավ սաստիկ ցեխ: Ես իմ տրեխները հանեցի, գնում էի բոբիկ ոտքերով: Խեղճ անասունները դժվարությամբ էին կարողանում փոխել իրանց քայլերը, որովհետև նրանց սուր-սուր սմբակները թաղվում էին կավի մեջ, էլ չէին դուրս գալիս: Ես շատ տխրեցա, երբ նկատեցի, որ ավանակիս երկայն ականջները սկսեցին հետզհետե քարշ ընկնել: Դա պարզ նշան էր, որ նա բոլորովին հոգնեցավ:

Գիշերից բավական անցել էր, երբ հասանք մի պարսկական գյուղ: Բոլոր դռները կողպված էին, դրսում ոչ ոք չէր երևում: Այստեղ պետք էր իջևանել, որովհետև թե՛ մենք և թե՛ մեր անասունները սաստիկ հոգնած էինք, այլես առաջ գնալ անհնարին էր: Բայց ո՛ր դռանը մոտենում էինք, թակում էինք, ոչ ոք չէր ուզում բաց անել, երբ իմանում էին, որ մենք քրիստոնյաներ ենք: Անձրևը հեղեղի նման թափվում էր, ես մինչև ոսկորներս թրջված էի: Այդ դրության մեջ քրիստոնյային անկարելի էր մտնել մահմեդականի տունը, իր հպավորությամբ կարող էր ամեն ինչ պղծել: Սառն քամին սկսեց սաստկանալ, ցրտից դողում էինք թե՛ ես և թե՛ քավոր Պետրոսը:

Այդ անպիտանների հետ պետք է ուրիշ կերպ վարվել..., Ասաց քավոր Պետրոսը և մոտեցավ մի մեծ տան դռանը, սկսեց սաստիկ կերպով բախել:

Ներսից հարցրին.

Ո՞վ է:

Քավոր Պետրոսը բարկությամբ պատասխանեց.

Մուսուլմաններ, մեղք չէ՞ ձեզ համար, որ իսլամի որդիքը անձրևից ու ցրտից մեռնում են, իսկ դուք ձեր դռները չեք բաց անում նրանց առջև:

Ես սարսափեցա, տեսնելով, որ իմ մենտորը իրան ձևացնում էր մահմեդական: Նա ինձ հրամայեց ոչինչ չխոսել, միշտ լուռ մնալ և ձևանալ որպես խուլումունջ: Շուտով դռները բացվեցան. մեր չորքոտանիքը տարան ախոռը, իսկ մեզ հրավի րեցին մի բավական մաքուր սենյակում: Տան սարքուկարգից երևում էր, որ մեր հյուրընկալը գյուղի հարուստներից մեկը պետք է լիներ: Իսկույն բուխարին վառեցին, մենք տաքացանք և չորացրինք մեր թրջված հագուստները: Հայտնվեցավ և տան տերը, խորին կերպով ողջունեց մեզ, որպես մահմեդականը ողջունում է մահմեդականին, և նստեց քավոր Պետրոսի մոտ: Հետո տեղային քաղաքավարական ձևերով հայտնեց իր ուրախությունը, որ մենք «բարով ենք եկել, հազար բարով, իր տունը Տեղը մեզ փեշքեշ է (նվիրված է) և յուր որդիքը մեր ծառաներն են» և այլն:

Վերջացնելով իր փոքրիկ ճառը, նա դարձավ դեպի քավոր Պետրոսը, ասաց.

Ամոթ չլինի հարցնելը, ի՞նչպես է ձեր անունը:

Ձեր ծառա Հաջի-Ռահիմ, պատասխանեց քավոր Պետրոսը:

Տեսնելով, որ իր հյուրը հաջի է և ոչ հասարակ մահմեդական, տան տիրոջ հարգանքը ավելի ևս բազմացավ դեպի քավոր Պետրոսը: Բայց ծիծաղը ինձ խեղդում էր, ես չգիտեի, թե ինչո՞վ կվերջանա այդ խայտառակությունը: Իսկ քավոր Պետրոսը իրան այնքան ծանր էր պահում, որ չէր կարելի չհարգել նրան: Ես ոչինչ չէի խոսում, որովհետև ինձ պատվիրված էր խուլումունջ ձևանալ: Տան տերը նկատելով իմ լռությունը, հարցրեց քավոր Պետրոսին.

Դա ձեր ի՞նչն է:

Ձեր փոքրիկ ստրուկը, իմ որդին է:

Աստված պահե, զորանա, Ասաց տան տերը, հետո դարձավ դեպի ինձ, հարցնելով.

Դու երևի մրսեցա՞ր անձրևից, դեմքդ խիստ գունատ է երևում:

Ես ոչինչ չպատասխանեցի: Քավոր Պետրոսը իմ փոխարեն ասաց.

Նա խուլումունջ է. ոչինչ չէ լսում:

Խե՛ղճ տղա, աստված ողորմություն անե, Բացականչեց տան տերը ցավակցական եղանակով և ապա հարցրեց.

Մորից այդպե՞ս է ծնված, թե հետո է պատահել:

Մորից այդպես չէ ծնված, առաջ սոխակի լեզու ուներ, լսում էր, խոսում էր, ինչպես մենք խոսում ենք: Ուղիղ երկու տարի է, ինչ որ պատահել է այդ անբախտությունը: Թող աստված հեռու պահե քո զավակներից: Իմ մեղքերի համար աստված պատժեց ինձ...

Հետո քավոր Պետրոսը հնարեց մի ամբողջ պատմություն, թե որպես չար սատանաները ամեն գի՛շեր երևում էին ինձ, սարսափելի տեսարաններ էին ներկայացնում իմ աչքերի առջև, և սաստիկ վախենալուց իմ ականջները փակվեցան, և իմ լեզուն կապվեցավ:

Այդ պատմության միջոցին, որի մեջ քավոր Պետրոսի ճարտար լեզուն ահ և սարսափ էր ազդում լսողի վրա, ես նկատում էի, թե ո՛րպես զարհուրած տան տիրոջ երկար մորուքը շարժվում էր, և նա լռությամբ կարդում էր աղոթքի նման մի բան:

Հիմա ո՞ւր եք տանում դրան, Հարցրեց նա:

Տանում եմ Սեիդ-Հաջինի մզկիթը, պատասխանեց քավոր Պետրոսը: Սուրբ Իմամը, ինձ երազի մեջ հայտնվելով, ասաց, որ որդուս փրկություն կլինի, եթե

այնտեղ կտանեմ է

Սեիդ-Հաջինի մզկիթը մեծ համարում ուներ մահմեդականների մեջ իր հրաշագործ զորությամբ: Այնտեղ տանում էին գլխավորապես խելագարներին և խուլումունջներին: Թայց տան տիրոջ համարումը ավելի մեծ եղավ դեպի քավոր Պետրոսը, երբ լսեց, որ «սուրբ Իմամը» հայտնվել էր նրան երազի մեջ և խոսացել էր նրա հետ:

Բոլոր ժամանակը նրանք խոսում էին թուրքերեն: Քավոր Պետրոսի թե՛ արտասանության և թե՛ բառերի դարձվածքների մեջ չէր կարելի նկատել, որ նա հայ էր, նա խոսում էր ավելի լավ, քան թե մի թուրք: Եվ այդ իսկ պատճառով նա հրամայեց ինձ լռության ղեր կատարել, մի գուցե մի անզգույշ խոսքով ես մերկացնեի մեր հայությունը:

Վերջապես տան տերը հրամայեց, որ ընթրիք տան: Քավոր Պետրոսը հայտնեց, որ նա դեռ իր երեկոյան նամազը չէ կատարել և չէ կարող առանց աղոթելու սեղան նստել: Նրան տվեցին նամազ անելու համար պետք եղած պարագայքը, նա լվացվեցավ և, մաքրության ծեսերը կատարելուց հետո, սկսեց խորին ջերմեռանդությամբ աղոթել: Ես զարմանում էի, թե ո՞րտեղից գիտեր նա այդ բոլորը: Մահմեդականի նամազը կատարվում է արաբական լեզվով: Աղոթելու եղանակը, երկրպագությունները որոշված կարգեր ունեն: Մաքրության կամ լվացվելու ծեսերը նույնպես առանձին կանոններ ունեն: Պետք է բոլորի մեջ ճշմարտություն պահպանել: Մի փոքրիկ սխալ կարող է «բաթիլ» անել (ոչնչացնել) նամազը: Բայց ո՞րտեղից, ե՞րբ էր սովորել քավոր Պետրոսը այդ արարողությունները:

Քավոր Պետրոսի բարեպաշտությունը այն հետևանքն ունեցավ, որ ավելի գրավեց մեր հյուրընկալի համակրությունը: Կրոնին և հավատքին հավատարիմ մարդիկ խիստ հարգելի են մահմեդականների մեջ: Այդ հարգանքի արտահայտությունը ավելի նկատելի էր ընթրիքի ճոխության մեջ: Բացի զանազան ուտելիքներից, մեզ համար պատրաստել էին և փլավ:

Երբ սեղանը պատրաստ էր, քավոր Պետրոսը հարցրեց տանտերից, թե իր կյանքում սուրբ տեղերից ո՞րին ուխտ է գնացել: Երբ պատասխանը ստացավ, թե

ոչ մեկին, նա հրաժարվեցավ սեղանից, ասելով.

Քո հացը հարամ (անսուրբ) է, ես ուտել չեմ կարող: Դու մեղանչել ես շարիաթի դեմ:

Տանտերը սաստիկ ամաչեց, սկսեց աղաչել, որ իր սեղանը չանպատվե, խոստացավ, որ գարունքին անպատճառ կգնա Բաղդադ իմամների գերեզմանները համբուրելու և Քարբալայի ուխտը կատարելու: Պատմեց, թե որպիսի արգելքներ մինչև այնօր զրկել էին նրան սուրբ տեղերի ուխտագնացությունից:

Քավոր Պետրոսը փոքր-ինչ հանգստացավ, ասելով.

Ամեն մի ուղղափառ մուսուլմանի պարտականությունն է, երբ նրա նյութական միջոցները այնքան ներում են, որ կարող է հոգալ ճանապարհի ծախքը, պետք է անպատճառ կատարել սուրբ տեղերի ուխտագնացության խորհուրդը:

Այնուհետև սկսեց երկար բացատրել, թե ո՛րպիսի հոգևոր վարձատրություններ են սպասում Քարբալայի, Մեշեդիի և. մանավանդ Մեքքայի ուխտավորներին, պատմեց, թե ո՛րքան հուրիներ (հրեղեն աղչիկներ) պիտի ստանան նրանք Մուհամմեդի դրախտում, և վերջացրեց իր խոսքերը նրանով, թե «անհավատ քրիստոնյաները զրկվում են այդ բոլոր երկնային երանություններից»...

Վերջին խոսքերը ինձ վրա այնպիսի վատ ներգործություն ունեցան, որ ուզում էի փակված լեզուս բաց անել և հայտնել, թե գա ինքը քրիստոնյա է, բայց խաբեությամբ իրան մահեդական է ձևացնում: Բայց վախեցա, մտածելով, թե որպիսի վտանգի կարող էինք ենթարկվել երկուսս էլ:

Քավոր Պետրոսը մեծ ախորժակով ուտում էր: Ես սկզբում սեղանին չմոտեցա, ոչ այն պատճառով, որ տան տերը սուրբ տեղերը ուխտ չէր գնացել, և ես նրա հացը հարամ էի; համարում, ոչ, այլ այն, որ պաս էր, ես երբեք պասս չէի լուծել: Կրոնի և եկեղեցու պատվերները ամենայն մաքրությամբ դեռ պահպանվում էին իմ մեջ: Բայց քավոր Պետրոսը, իմ վարմունքը նկատելով, ինձ այնպես խստությամբ աչքով արեց, որ ես ակամա ստիպվեցա ուտել...

Ընթրիքից հետո մեզ համար մաքուր անկողին պատրաստեցին, որ հանգստանանք: Երբ մտա իմ մահիճը, երկար քնել չկարողացա, թեև սաստիկ հոգնած էի: Զանազան մտածություններ ալեկոծում էին իմ սիրտը: Երբեմն մտածում էի, թե ի՞նչ կլինի մեր դրությունը, երբ տան տերը հանկարծ կիասկանա, որ իր սենյակում պառկած են երկու քրիստոնյաներ: Նա այդ տեղաշորերը, պղծված համարելով, այրել կտա, և գուցե մեզ ևս կայրեն նրանց հետ: Եվ ինչի" համար ուրանալ կրոնը, ուրանալ ազգությունը: Նրա համա՞ր միայն, որ մի կտոր հաց և պառկելու տեղ ստանալ: Մի թե դրանք են պանդխտության, գաղթականության պայմանները ի՞նչ ազգի մոտենալ, այն ազգից ձևանալ... Եմ ճանապարհորդությունը հենց առաջին իջևանից ինձ անտանելի դարձավ: Մտածում էի, ավելի լավ չէ ր լինի, որ իմ հայրենի գյուղից չհեռանայի: Թո՛ղ այնտեղ բռնեին, չարչարեին, սպանեին ինձ: Գոնե հայի անունով կմեռնեի:

Քավոր Պետրոսը նույնպես անքուն էր: նա, երևի, նկատեց իմ անհանգստությունը, թե ո՝րպես անդադար մի կողքից դեպի մյուսը շուռ էի գալիս, անդադար հառաչանք էի արձակում, ա՛խ ու վա՛խ էի անում և հոգվոց էի հանում: Նա հարցրեց.

Ինչո՞ւ չես քնում, Մուրադ:

Ես փոխանակ պատասխանելու, սկսեցի հեկեկալ: Նա հասկացավ իմ լացի պատճառը և ասաց առածի ձևով.

Չէ, զավակս, այսուհետև Ի՛նչ ազգի մեջ որ մտնելու լինես, պետք է այն ազգի փափախը ծածկես: Այդպես է աշխարհի կարգը:

Ես հարցրի.

Մեղք չէ արդյոք, որ մարդ իր սուրբ կրոնը, իր ազգությունը ուրանում է:

Նա պատասխանեց ինձ Պողոս առաքյալի խոսքերով, թե ինչպես նա հրեաների մոտ հրեա էր ձևանում, իսկ հեթանոսների մոտ՝ հեթանոս, որ նրանց սրտերը շահե:

Քավոր Պետրոսը կարդացած մարդ էր: Ես նրա խոսքերը, որպես ասում են, հալած յուղի տեղ ընդունեցի: Այն ժամանակ այնքան հասկացողություն չունեի, որ գիտենայի, թե ի նչպես մարդիկ սուրբ գրքերի ամենապարզ ճշմարտությունները աղավազում են և նրանցով բացատրում են ամենաանբարոյական մտքեր...